

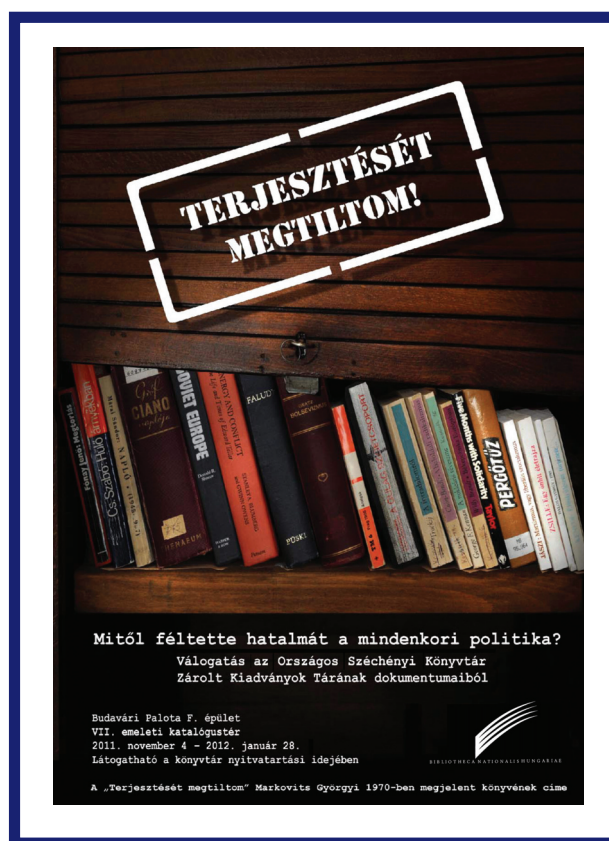
“TERJESZTÉSÉT MEGTILTOM!”

MITŐL FÉLTETTE HATALMÁT A MINDENKORI POLITIKA?

Minden társadalomban voltak és vannak olyan gondolkodók, véleményformálók, akiknek felfogása, meggyőződése különbözik a hivatalos ideológiától, melyet a regnáló hatalom nem tolerál, ezért műveiket cenzúrázzák, betiltják, lefoglalják, vagy bezúzzák.

A Zárt Kiadványok Tára gyűjteményét bemutató kiállítás kilenc tárlóban emlékezik meg a több mint két évtizede megszűnt tiltott dokumentumok történetéről. A ZKT 1946-ban jött létre, és egészen a rendszerváltásig, 1989 őszéig funkcionált. A csak korlátozott körben forgalmazható, tiltott dokumentumok tára korábban is működött, Remóta-osztály néven. A gyűjteményben a bolsevizmus, fehérterror, és veszélyesnek vélt irodalmi művek mellett az erotikus kiadványok is helyet kaptak. Számos röpiratot, plakátot, kisnyomtatványt őriztek az OSZK Kisnyomtatványtárának zárt anyagában. A tiltásra ítélt, beérkezett kiadványokat *Proletár gyűjtemény* bélyegzővel látták el, a politikai és jogi kiadványok kötelezpéldányai pedig ügyészségi cenzúra után érkeztek be a könyvtárba. A forgalomból kivonandó dokumentumokról a periodikusan megjelenő *A postai szállításból kitiltott hírlapok és röpiratok jegyzéke*, *A postai szállításból kitiltott vagy bíróilag lefoglalt sajtótermékek jegyzéke*, és a *Nyomozókulcs a M. Kir. Csendőrség számára* című kiadványok tájékoztattak. A listák meg-

A kiállítás plakátja

Szamizdatok

könnyítették a forgalomból történő kivonást, így történt ez a háborús évek idején is. A zsidó szerzők nevét, akiknek műveit olvasni vagy birtokolni tilos volt, a *Budapesti Közlöny* 1944. áprilisi számában, valamint Kolosváry-Borcsa Mihály elhíresült indexében tették közzé. Ezt az intézkedést az 530/1945.M.E. rendelet értelmében 1945. júniusában a *Magyar Közlöny* könyv- és filmlistája, majd

Tiltott anyagok tárlói

augusztusban a *Fasiszta, szovjetellenes és antidemokrati-
kus sajtótermékek jegyzéke* követte. A végrehajtást szigorú
könyvrazziák, és ennek nyomán szankciók kísérték.
A válogatás legfontosabb szempontja mindvégig
a szovjetellenesség volt.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc eseményeit
tabuként kezelte a hatalom. A felkelést kriminalizálták,
a forradalomról szóló objektív tájékoztatást, írásokat
csak külföldön, elsősorban a nyugati világban adhattak
ki. Sok dokumentum, visszaemlékezés született
magyar emigráns írók tollából. A kiadványok részben
illegális úton jutottak be az országba, másrészt hun-
garicumként, egyenesen az OSZK zárt gyűjteményébe
érkeztek. A hidegháborús évek hazai kiadványainak,
illetve ki-nem-adványainak érdekes példája a Kossuth
Kiadó bizalmas, tájékoztató jellegű, számozott, kis pél-
dányszámban megjelenő politikai tárgyú sorozata,
melyet az MSZMP KB tagjai számára fordítottak és
nyomtattak. A kötetek semmilyen megjelenési, fordítói
adatot nem tartalmaznak. Az 1956-os forradalom után
zárt gyűjteménybe kerültek a Rákosit, Sztálint ünneplő
kiadványok, melyek mellett – többek között –
a magyar és orosz kényszermunkatáborokról, a katyni
mészárlásról, az 1968-as Prágai Tavaszról, és a len-
gyel Szolidaritás küzdelméről szóló írások is helyet
kaptak.

Külön tárlóban muta-
tunk be egy válogatást
azokból a kiadványok-
ból, melyeket a hivatalos
utat követve nyomtattak
ugyan ki Magyarorszá-
gon, de nem kerülhettek
kereskedelmi forgalom-
ba, könyvtáron belül
pedig csak zárt gyűj-
teményekben lehetett
elhelyezni. Ilyen volt
például Illyés Gyula
Szellem és erőszak című
tanulmánykötete, me-
lyet tízévi elzárásra
ítéltek, vagy a *Pergőtűz*
című, a 2. magyar had-
sereg doni katasztrófá-
járól megemlékező do-

kumentum, mely a könyvzúzdában végezte. Nem
kímélte a politika a sportot sem, ahogy az 1936-os ber-
lini olimpia kötetét 1945 után, úgy az 1984. évi, Los
Angeles-ben rendezett olimpia albumát is kivonták
a forgalomból.

1947-ben, a demokrácia közelgő kudarcát észlelve, el-
hagyta az országot számos vezető értelmiségi és alkotó-
művész, köztük Márai Sándor, Cs. Szabó László, Zilahy
Lajos, míg az 1956-os forradalom leverését követően töb-
bek között Határ Győző, Faludy György kényszerült
emigrációba. A külföldön letelepedett írók munkái csak
nyugati kiadvállalatoknál jelenhettek meg, mint például
az Irodalmi Újság párizsi kiadója, a Püski Kiadó New
Yorkban, a németországi Griff és Aurora kiadók, vagy
a Fehér Holló kiadó. Az 1970-es évek elején, lengyel bará-
ti kapcsolatok ösztönzésére Magyarországon is megjelent
az első szamizdat kiadvány. A kiállításon bemutatunk
ezekből néhányat, látható például a *Beszélő* című lap első
illegálisan terjesztett száma.

A kiállítást az Országos Széchényi Könyvtár fő-
igazgatói, Fitz József és Györke József, valamint a poli-
tikai hatalom vallás és közoktatásügyi minisztériumi
képviselőinek 1945-1947 közötti, két tárlóban elhelye-
zett levelezése színesíti, valamint további 1988-1989-es
dokumentumok a Zárolt Kiadványok Tára megszünteté-
sének folyamatáról.

Somogyi Etelka

somogyi.etelka@oszk.hu